

Београд, 27. јануара 2021. год

Удружење ликовних уметника Србије
Мали Калемегдан 1, 11000 Београд

Савез удружења ликовних уметника Војводине
Булевар Михајла Пупина 9, 21000 Нови Сад

Министарству Културе и информисања Републике Србије
Влајковићева 2, 11000 Београд

УДРУЖЕЊЕ
ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА СРБИЈЕ
Бр. 07-35
27.01.21 год.
БЕОГРАД

Предмет: ПРЕДЛОЗИ УЛУС-а ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СТАТУСА САМОСТАЛНИХ УМЕТНИКА

Почетком 2020. године УЛУС је формирао радну групу за унапређење статуса самосталних уметника. Група је саставила "Водич за самосталне уметнике" који је прикључен Регистру лица која обављају самосталну уметничку делатност као јединственој бази података Министарства културе и информисања. Поред настојања да се уметницима предоче права и обавезе везане за статус самосталног уметника, радна група се такође посветила прикупљању материјала и детаљној анализи проблематике везане за статус самосталног уметника у Републици Србији, а даља истраживања и артикулација предлога за унапређење статуса самосталног уметника и решавање проблема настављено је у оквиру УЛУС-овог дебатно-истраживачког пројекта "Ка хоризонталности у уметности".

Уметничка удружења су активно указивала на проблеме везане са статус самосталних уметника (законске регулативе, кашњење уплата, проблеми са књижењем, оспоравање права на здравствену заштиту због дуговања и сл.) и потенцијална решења (Прилог бр. 1). Непрецизне дефиниције статуса самосталног уметника, права и обавезе које носе, као и законска неусаглашеност у третирању статуса самосталног уметника, траже системски и структуралан приступ овом проблему. Детектоване су **четири основне области** везане за статус самосталног уметника, које истовремено представљају и проблеме и захтевају системско решавање. Наши предлози за могућа решења налазе се у наставку.

1) ПОРЕСКА ДУГОВАЊА

Због пореских дуговања уметницима је ускраћено право на здравствену заштиту и реализовање права на пензију. Основе за настанак дугова самосталних уметника углавном се односе на нагомилане камате настале услед кашњења при уплати доприноса од стране локалне самоуправе или пореских служби, док су то у изнимним случајевима грешке удружења или самих уметника. Иако локалне самоуправе и пореске службе негирају грешке, удружења су показала да је највећи број дуговања настао услед кашњења локалних самоуправа при преносу средстава удружењима (Прилог бр. 2) или погрешним књижењем пореских управа.

Начин на који се разуме настанак дуга условио је и приступ његовом решавању. Предочавамо два могућа решења и свакако се залажемо за прво као најбрже и најцелисходније.

1 а) Отпис дуговања по основу камата и уплата основице дуговања из буџета. Овакво системско решење би окончало вишедеценијски проблем дуговања самосталних уметника и то не

би био преседан. Показујући политичку вољу и спремност да помогне свештеним лицима, који су у истој категорији као и самостални уметници, Влада је новембра 2018. извојила милион евра из буџета за помоћ Патријаршији СПЦ како би измирила дуговања према ПИО фонду и тиме је санирала сва дуговања свештених лица настала још деведесетих година 20. века (Прилог бр. 3). Репрезентативна удружења су 2016. године прикупила податке својих уметника и тада је укупно пореско дуговање самосталних уметника на територији РС износило око 107 милиона РСД (≈ 870.000,00 ЕУР) (Прилог бр. 4) Многи уметници су у међувремену пристали на одлагање плаћања дуваног пореза на рате (репрограм) како би могли да се лече или оду у пензију, тако да верујемо да је објективно дуговање и ниже него 2016. године.

Предлог за реализацију овог поступка би био:

- да удружења прикупе ажуриране податке о дуговањима самосталних уметника закључно са крајем 2020. године;
- да се тај износ упореди са износом који у својој документацији има Пореска управа;
- да се направи радна група сачињена од представника уметничких удружења, Министарства културе, Секретаријата за културу Града Београда и Министарства финансија-Пореска управа а која би радила на процедури утврђивања коначног износа дуговања и отпису камата;
- да се затим крајњи износ уплати из буџета РС.

1 б) Разврставање дуговања и уплата оног дела дуговања које је направила локална самоуправа. На овом мање пожељном решењу се иниситирало годинама уназад као на једином приступу, али као такво није имало резултате. Разврставање дуга подразумева утврђивање односа - колики део целокупног дуга представљају пореска дуговања неких самосталних уметника, који нису измирили пореске обавезе у односу на зараде које су биле веће од минимума, а колики је дуг настао грешкама локалних самоуправа или удружења или пореске управе.

Предлог за реализацију овог поступка би био:

- да удружења прикупе ажуриране податке о дуговањима самосталних уметника закључно са крајем 2020. године;
- да се тај износ упореди са износом који у својој документацији има Пореска управа;
- да се добију гаранције од Пореске управе да ће сваком уметнику на лични захтев испоручити картице на којима се види читава историја његових уплата и кашњења (катице се разликују од Консолидованог упита стања);
- да се направи радна група сачињена од представника уметничких удружења, Министарства културе, Секретаријата за културу Града Београда и Министарства финансија-Пореска управа а која би радила на процедури утврђивања коначног износа дуговања и отпису камата;
- да се затим крајњи износ, који настао грешком локалне самоуправе, уплати из буџета локалне самоуправе.

2) ДОПРИНОСИ ЗА ОБАВЕЗНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ

Репрезентативна удружења у култури на основу Закона о култури и Правилника о ближим условима, мерилима и критеријумима, као и поступку по захтевима лица за утврђивање статуса лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе

дају образложену оцену за стицање статуса самосталног уметника оним уметницима који испуњавају критеријуме прописане Правилником. Овај процес је утемељен у традицији и строго контролисан те је мало извесно да може бити злоупотребљен. Удружења воде евиденцију о броју и статусу уметника и достављају је надлежним институцијама. Уметници који испуњавају критеријуме и од репрезентативног удружења добију образложену оцену за стицање статуса самосталног уметника, своје радно право и статус могу да реализују само у случају да локална самоуправа пристаје да им уплаћује доприносе.

Доприносе за обавезно социјално осигурање за самосталне уметнике и свештенике може (али и не мора) да плаћа јединица локалне самоуправе (Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање, члан 64а). Последица оваквог регулисања уплате доприноса је да локалне самоуправе, чак и када пристану да уплаћују доприносе, могу да закасне са уплатом што ствара дуговања самосталним уметницима. Додатно, већина локалних самоуправа одбија да уплаћује доприносе и не расписује конкурсе што чини да многи уметници са пребивалиштем ван Београда не могу да реализују статус самосталног уметника (током уплате ковид помоћи потврђено је да 2.064 самосталних уметника живи и ради у Београду од укупно 2.353 самосталних уметника регистрованих на територији РС). Постојећи систем не само да дискриминише уметнике са пребивалиштем ван три највећа града у Србији, већ доприноси неуравнотеженом регионалном развоју и културној политици.

Предлог је да се специјалном уредбом уреди износ, начин и динамика уплате доприноса за обавезно пензијско и инвалидско и здравствено осигурање за самосталне уметнике из средстава буџета Републике Србије на начин на који је то регулисано за свештенике и верске службенике ("Службени гласник РС", број 46 од 4. маја 2012; Прилог бр.5).

3) ПРОМЕНА ЗАКОНСКИХ РЕГУЛАТИВА

Статус самосталног уметника је потребно структурално подржати и системски уредити. Низ закона, који се односе и регулишу статус самосталног уметника, налазе се у колизији и потребно их је усагласити.

- I. **Закон о култури и Закон о доприносима.** Закон о култури налаже локалној самоуправи да уплаћује доприносе за ПИО и здравствено осигурање самосталним уметницима (члан 70), под условима које сама донесе док у Закону о доприносима стоји да локална управа то може да ради (члан 64). Цео проблем би у законском смислу био решен изменом члана 64а који би требало да гласи; "Допринос за пензијско и инвалидско осигурање и допринос за здравствено осигурање за самосталне уметнике из члана 6. тачка 16) овог закона **плаћа** јединица локалне самоуправе, јединица територијалне аутономије, Република Србија или установа из области културе чији је оснивач јединица локалне самоуправе, јединица територијалне аутономије или Република Србија." То би значило да је уплата доприноса самосталним уметницима чврсто законски дефинисана и строго обавезујућа.

Наш предлог је да се уплата доприноса регулише посебном уредбом, као што је то учињено и у случају свештених лица, која би гарантовала да ће средства за доприносе самосталним уметницима бити одвајана из буџета Републике Србије а не из буџета локалне самоуправе.

- II. **Закон о култури и Закон о финансијској подршци породици са децом.** Нови Закон о финансијској подршци породици са децом (2018) поставља категорију самосталних

уметница у члан 17. и тиме их изједначава са предузетницама, адвокатицама, физеркама, незапосленима, итд. Ово значи да уметнице од дана порођаја морају да се воде као активне и да, у случају да су пре порођаја користиле трудничко боловање, морају бити враћене на листу по којој удружење за њих потражује доприносе од локалне самоуправе. Самим тим, уметнице-породиље морају да правдају ту годину као активан уметнички стаж. (Прилог бр. 6).

4) ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СТАТУСА

Треба радити на промовисању уметности и пружити уметницима довољно полуга да делују у складу са својим интересима у широком регулаторном оквиру. Уметницима треба омогућити сигурну средину за стварање, а то је могуће путем осигуравања доходака или давањем грантова од једне до пет година, а на основу транспарентних конкурса. Такве грантове могло би да одобрава репрезентативно удружење или Министарство културе. На овај начин државе осигуравају да уметници могу да допринесу култури и њиховом друштву. На основу грантова за рад и за пројекте под одређеним условима уметници би стицали право на пензију. Неопходно је осигурати и накнаде за ауторска права, права јавног зајма и накнаду за јавно излагање. Сваки пут када излаже, уметник-ца мора бити плаћен-а за то.

Предлози који би системски и структурално унапредили положај самосталних уметника у Републици Србији и побољшали услове рада и стваралаштава самосталних уметника, а практикују се у моделима културне политике нордијских земаља су:

Расписивање посебног конкурса Министарства културе и информисања само за самосталне уметнике како би на тај начин до изражаја дошли појединци са својим индивидуалним пројектима. Министарство културе и информисања би на овај начин стекло увид у рад самосталних уметника;

Радни грант (стипендија) који се додељује на период од једне до пет година. Ови грантови треба да пруже уметнику-ци прилику да се посвети уметничком раду и развоју. Додељују се по конкурс Радног тела Министарства РС и удружења уметника, на основу критеријума квалитета дотадашњег рада и/или предложеног пројекта. Уживаоци овог гранта не могу бити запослени на више од 50% радног времена, имају право на одсуство од годину дана због породичних обавеза (породиљско одсуство и одсуство због неге детета). Грантови се рачунају као зарађен приход и подлежу опорезивању и за то време су им уплаћени доприноси. (Пример: У Норвешкој је 2000. године додељено 180 оваквих грантова, а стипендија за годину дана износила је 145000 НОК). Примаоци морају да подносе годишњи извештај о својим активностима.

Грантови за младе до 35 година. Ови грантови су од једне до три године и имају за циљ да подстакну младе на почетку каријере да остваре приход од уметности и да им пруже прилику за лични уметнички раст и развој.

Грантови за материјале. Требало би ослободити уметнике од плаћања ПДВ-а, затим обезбедити грантове за материјал, које омогућавају уметницима средства и материјал за рад. Уметници се бирају по оснвоу оствареног дотадашњег рада и/или предлога пројекта. Овај грант није опорезив, али су за то време уметнику уплаћени доприноси.

Грантови за уметнике преко 40 година су грантови за уметнике који већ имају доста рада иза себе, али раде на учвршћивању својих позиција ("естаблишинг грант"). Овај грант би требало да покрије инвестиције везане за овај процес. Ови грантови нису опорезиви.

требало да покрије инвестиције везане за овај процес. Ови грантови нису опорезиви. Уметници који су добитници овог гранта, такође имају обавезу да поднесу годишњи извештај о својим активностима.

- **Грантови за старије еминентне уметнике** су стипендије које се додељују уметницима који се сврставају у изузетне уметнике и који имају за циљ да њима покрију трошкове пројеката и идеја у даљем раду.
- **1% цене градње** - од сваке зграде која се гради, 1% цене градње се улаже у уметност која ће потом бити имплементирана у ту зграду.
- **Организација фер и коректних откупа.**
- **Право на загарантовани доходак.** Гарантовани доходак се може доделити професионалним уметницима који су „кроз неколико година делатности дали квалитативно вредан уметнички допринос. Његова сврха је да помогне уметницима да обезбеди уметницима финансијску стабилност и могућност да им уметнички рад буде основни облик занимања.

У прилогу достављамо:

- Прилог бр.1 - Подаци о основу за настанак дуговања самосталних уметника (код Пореске управе) у вези са уплатама Града Београда – стање на дан 21.02.2017. (Асоцијација уметничких удружења Србије);
- Прилог бр. 2 - УЛУС анализа преноса средстава по кварталима и годинама које је Секретаријат Града Београда уплћивао УЛУС-у (2006-2017);
- Прилог бр. 3 - *Свештеницима доприноси из буџета и после 65. године*; Извор: Вебсајт Политика, Вишња Аранђеловић, 15.04.2019;
- Прилог бр. 4 - Допис репрезентативних удружења Секретаријату за културу и градском секретару Вукосављевићу (30.05.2016);
- Прилог бр. 5 - УРЕДБА о уплати доприноса за пензијско и инвалидско и здравствено осигурање за свештенике и верске службенике ("Службени гласник РС", број 46 од 4. маја 2012);
- Прилог бр. 6 - Мишљење Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања о проблему самосталних уметница у периоду по рођењу детета.

Војислав Клачар,

Председник Управног одбора УЛУС

Горан Деспотовски,

Председник Председништва СУЛУВ

